

תיאורי הקורסים הנלמדים במסגרת לימודי ההכשרה להוראה: החוג לחינוך מיוחד

א. קורסי חינוך (18 ש"ש):

1. היסודות התיאורטיים של החינוך (1 ש"ש)

אשכול לימודי הפילוסופיה והסוציולוגיה יילמדו כמסכת עיונית לכידה, אשר חלקה האחד יוקדש לפילוסופיה והאחר לסוציולוגיה. הקורס יתמקד בנושאים הבאים: מושגים מרכזיים המייצגים את עולם הדעת של הפילוסופיה של החינוך, זרמים בפילוסופיה של החינוך מהקלאסיקה ועד הפוסט מודרניזם ואספקטים יישומיים בחינוך (החל מהתייחסות מערכתית ועד זכות המחנך ותפקידו), מושגים מרכזיים על רב-תרבותיות במערכת החינוך (תת תרבות, תרבות משנה, קבוצת השתייכות ולכידות חברתית), שלוש הגישות התיאורטיות המרכזיות (גישת הקונפליקט, האינטראקציוניזם הסימבולי והגישה הפונקציונליסטית), ריבוד חברתי ומסלול הניעות במערכת החינוך.

2. פסיכולוגיה התפתחותית (1 ש"ש)

בקורס יוצגו תיאוריות ומחקרים העוסקים בהתפתחות הפרט לאורך חייו תוך התמקדות בהיבטים החברתיים, הקוגניטיביים, הרגשיים והפיזיים, ותודגש הרלוונטיות שלהם לתפקוד התלמידים בכיתה. במהלך הקורס יידונו סוגיות מרכזיות בהתפתחות האדם כגון: השפעות סביבה ותורשה על ההתפתחות, התהליכים היוצרים שינוי במהלך ההתפתחות, כיצד נמדדת ההתפתחות ומהן שיטות המחקר המקובלות בתחום הפסיכולוגיה ההתפתחותית.

3. התפתחות שפה (דבורה וכתובה) (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהתפתחות התקינה של השפה הדבורה והכתובה. יוגדרו המושגים: תקשורת, שפה ודיבור ויילמדו ערוצי השפה השונים (המערכת הלשונית הראשונית – השפה הדבורה, והמערכת הלשונית המשנית – השפה הכתובה). יודגשו העקרונות של הבנת שפה לעומת הבעת שפה, ושל רכישת שפה לעומת למידת שפה. הקורס יסקור את השלבים ברכישת השפה: השלב הקדם לשוני – התפתחות התקשורת, השלב החד מילי – רכישת המשמעות, השלב הדקדוקי המוקדם – התפתחות המורפולוגיה והתחביר, והשלב הדקדוקי המאוחר. יודגש הגיל הקריטי האופטימאלי לרכישת שפה וחשיבות האיתור המוקדם של ילדים בעלי התפתחות שפתית לא תקינה. כמו כן, הקורס ידגיש את התפתחות המודעות הפונולוגית והמורפולוגית כבסיס לפענוח קריאה ויתמקד בשלושת ההיבטים של התפתחות השפה הכתובה: ההיבט הפונקציונאלי, ההיבט הייצוגי וההיבט הגרפי. הקורס יציג את תפיסת הכתיב מהמבט ההתפתחותי וייתן כלים לטיפול השפה והעשרתה על ערוצי השונים.

4. לקויות למידה: הגדרות, אפיונים והתאמת הסביבה הלימודית (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהגדרת המושג לקות למידה, בהתפתחותו ובהסתעפותו במקביל להתפתחות הידע בתחום הנורולוגיה והחינוך. הקורס יתמקד בלקויות ספציפיות בתחומי התפקוד השונים (לקות בתהליכים ניהוליים ובתהליכי וויסות עצמי, לקות בתהליכי וויסות הקשב (ADHD; ADD)

ובגורמים ההתפתחותיים והסביבתיים התורמים להיווצרותם (תורשה וגנטיקה, הריון, גדילה וסביבה סוציו פסיכולוגית). הדיונים בקורס ידגישו את התאמת תהליך הלמידה והסביבה הלימודית ללומדים השונים, תוך הצגת הגישות התיאורטיות המרכזיות בתחום הזה. כמו כן, יוצגו דרכי איתור ואבחון ואפשרויות טיפול וסיוע לתלמידים ליקויי למידה.

5. פסיכולוגיה קוגניטיבית (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בעקרונות הפסיכולוגיים של התהליכים ההכרתיים: חישה, תפיסה, זיכרון (לטווח קצר וארוך), שכחה, למידה, חשיבה (חשיבה לוגית וחשיבה מסתעפת) וקשב (קשב אודיטורי וקשב חזותי, קשיי למידה כתוצאה מהפרעות קשב). בקורס יוצגו הגישות התיאורטיות השונות המסבירות את תהליך הלמידה (הגישה ההתנהגותית, הקוגניטיבית והחברתית) וייבחנו ההשתמעויות וההשלכות של התיאוריות השונות לשדה החינוך וההוראה.

6. שילוב התלמיד בעל הצרכים המיוחדים בכיתה ובקהילה (1 ש"ש)

הקורס יתמקד בתיאוריות הפילוסופיות הכלליות ובמקורות היהודיים בהם מעוגנת תפיסת השילוב ייבחנו העקרונות והמודלים הנגזרים מהתפיסות השונות (עיקרון הנורמליזציה, המודל ההומניסטי חינוכי, מודל הזרם המרכזי, מודל האינטגרציה ומודל ההכלה). תינתן סקירה על התפתחות עקרונות מדיניות השילוב בישראל (חוק השילוב 1988, החינוך המיוחד לפני חקיקת החוק, תוכן החוק ומשמעות אופרטיבית- תיקון החוק 2004) וייבחנו המודלים השונים של השילוב בהתאם לצרכים השונים. בקורס יידונו היתרונות והחסרונות של המודלים לקהילה, לכיתה המשלבת ולתלמיד המשתלב, ויוגדרו הגורמים המבניים והאישיים התורמים להצלחת השילוב.

7. אסטרטגיות למידה והוראה מתווכת (1 ש"ש)

הקורס יכשיר את המשתתפים בו בתכנון אסטרטגיות למידה ובהקנייתן ללומדים בעלי מאפיינים שונים בכיתה ההטרוגנית ובמיוחד לתלמידים בעלי לקויות למידה. הסטודנטים יתנסו ביישום האסטרטגיות הנלמדות בתכנים הנלמדים בבית-הספר (במקצועות רבי מלל). כמו כן, הסטודנטים יכירו ויתנסו באסטרטגיות למידה כלליות (כמו: זכירה, ארגון וניהול הזמן, תכנון תהליכי הלמידה, הכנת שיעורי בית, הכנה יעילה לקראת מבחנים ועבודות) ובאסטרטגיות חשיבה (כמו: השוואה, מיון, פירוט והכללה). במהלך קורס זה, הסטודנטים ילמדו את עקרונות ההוראה המתווכת (כמו: מיקוד, משמעות, העברה, תחושת מסוגלות, ויסות התנהגות וכד') וזאת על מנת ליצור שינוי של ממש בתהליך הלמידה והגברת כושר ההשתנות הקוגניטיבית של הלומד. הסטודנטים ילמדו כיצד ליישם עקרונות אלו במערכי השיעור שהם ייבנו במסגרת ההתנסות המעשית.

8. הוראת הקריאה - הקנייה ורכישה (1 ש"ש)

בית הספר והכיתה שואפים להציע לתלמידים סביבת חיים טבעית, שבה יתרחשו כל מגוון האינטראקציות החברתיות-תרבותיות. הילדים בסביבה זו אמורים לפעול כצרכני תקשורת כאלה היודעים לדבר, לשוחח, להאזין, לקרוא ולכתוב בהקשרים שונים למטרות שונות. קורס זה יעסוק

בהבנת מורכבותו של תהליך רכישת הקריאה. בקורס יוצגו סוגי הידע השונים המעורבים בתהליך הקריאה וכן גישות שונות לגבי אופן הוראת הקריאה. הקורס יבחן את כישורי השפה בשלביה המוקדמים וידגיש את חשיבותה להמשך ההתפתחות האוריינית. כמו כן בקורס זה ייחשפו הסטודנטים לשיטות הוראה מגוונות להוראת הקריאה ולמבחני קריאה סטנדרטיים הנדרשים בכיתות א'-ב'. השיטות וכלי ההערכה ינותחו תוך עיון, צפייה והתנסות בשדה במסגרת העבודה המעשית. הדגש בקורס הוא על למידה על פי המודל הפרקטי-רפלקטיבי.

9. הוראת חשבון- הקנייה ורכישה (1 ש"ש)

במהלך הקורס יילמדו נושאים הכלולים בתכנית הלימודים במתמטיקה בכתות היסוד של ביה"ס היסודי. הסטודנטים ירכשו כלים ואסטרטגיות הוראה שונות להוראת הנושאים. הם יתמודדו עם הנושא של פיתוח השפה המתמטית והחשיבה הלוגית, יכולת הפשטה והכללה באמצעות חקר וגילוי והכרת התפיסות האינטואיטיביות של התלמידים ביחס למושגים המתמטיים.

10. עקרונות ומיומנויות יסוד בהוראה במסגרות חינוך מיוחד (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהכרת ממדים הכרתיים ומודלים שונים בהוראה, בתכנון ויישום תהליכי הוראה- למידה במסגרות לימודיות וחינוכיות שונות. יילמדו דרכי הוראה מגוונות לאור הגישות הפסיכו דינאמיות, ההומניסטיות, הביהביוריסטיות, והבנייה וארגון הסביבה הלימודית. יוצגו תכניות הלימודים המתאימות למגוון הלומדים בעלי ליקויים התפתחותיים וצרכים ייחודיים, בניית תח"י, תל"א (קביעת רמות תפקוד, יעדים, מטרות ודרכי הערכה).

11-12. א. הוראת ספרות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים (1 ש"ש)

במהלך הקורס יילמדו כלים ואסטרטגיות שבאמצעותם יוכלו גם תלמידים המתקשים בקריאה ובכתיבה להבין וליהנות מטקסט ספרותי. הקורס ידון במאפייני הטקסט העיוני, דרכים לתיאור הטקסט ודרכים להבנת הרעיון המרכזי. יתורגלו שכתובי טקסטים (בדרגות וברמות שונות), תילמד התבנית הסיפורית ככלי להבנת הטקסט הספרותי. הקורס יעסוק במיפוי טקסטים ספרותיים באמצעות תרשימים גראפיים בהתאם לז'אנר הספרותי.

11-12. ב. הוראת לימודי הקודש לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהכרת המטרות של לימוד המקרא בכלל ובחינוך המיוחד בפרט. יוצגו הקשיים בהוראת מקרא לאוכלוסייה בעלת צרכים מיוחדים. ייבנו מודלים שונים של יחידות הוראה הכוללות בירור החומר, בחירת הפרשנים והמדרשים הדרושים להבנת הכתובים, עיבוד דידקטי, בניית חומרי למידה המותאמים לאוכלוסיות השונות ופיתוח סביבה לימודית תורנית בכתה (אינטגרציה של תנ"ך ותושב"ע).

11-12. ג. הוראת מדעים לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים (1 ש"ש)

הקורס יתבסס על גישת ה STS המתייחסת להוראת מדעי הטבע כאל אמצעי לשיקום תלמידים בעלי צרכים מיוחדים. בקורס יילמדו העקרונות של הגישה וייערך תרגול בהכנה ועריכת ניסויים בחינוך המיוחד תוך הדגשת נושא החושים, מוטוריקה עדינה, התמצאות במרחב, מדידות ועוד.

יילמדו עקרונות הסיווג והמיון, התצפית, איסוף מידע וארגונו, סיכום המידע שהתקבל בזיקה ובהתאמה לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים.

13. א. הילד המחונן - איתור וטיפוח (1 ש"ש)

לאור הספרות החינוכית והמחקרית ניתן לראות בתלמידים מחוננים ומצטיינים, תלמידים בעלי צרכים ייחודיים. ההכרה בשונות אוכלוסייה זו וטיפוחה הינם תנאי הכרחי למיצוי הפוטנציאל הגלום בה. הקורס יחשוף את הסטודנטים למאפיינים ולצרכים הייחודיים של הילד המחונן, אשר להם השפעה ישירה על מצבו הלימודי, החברתי, ההתנהגותי והרגשי. בנוסף, יעסוק הקורס במאפיינים ובתכונות הנדרשות מהמורה בבואו ללמד אוכלוסייה זו.

13. ב. איתור וסיוע לילדים בסיכון (1 ש"ש)

במהלך הקורס נלמד מה הוא סיכון התפתחותי, נכיר מבנים שונים של משפחות ומצבי חיים המובילים לסיכון. נכיר את מאפייני ההורה הפוגע והילד ההופך לקורבן. נגדיר סימנים מילוליים ולא מילוליים המרמזים על התעללות. נלמד על ההשלכות ההתעללות בהווה ובעתיד. נלמד מהי "חובת דיווח" נכיר את חשיבותו של החוק ואת הדרך בה יש ליישמו. נבחן את הדילמות והרגשות המתעוררים בנו נוכח מצוקתו של ילד ונוכח החובה להתערב ולדווח. נלמד מי הם הגורמים בקהילה עימם יש לחבור ולשתף פעולה במצבים בהם מתעורר חשש לסיכון, נבחן את יכולתנו להיחשף ולהיעזר.

14. פסיכולוגיה של גיל הנעורים (1 ש"ש)

בספרות המחקרית קיימת התייחסות נרחבת לגיל הנעורים כגיל המאופיין בתופעות ייחודיות (מצבי לחץ, הפרעות אכילה, ניכור, דיכאון והתאבדות, עבריינות, שתיינות ונטילת סמים, תוקפנות והתנהגות אנטי חברתית). הקורס יעסוק בתופעות אלו בפריזמה של גישות תיאורטיות (פרויד, אריקסון, פיאז'ה, קוהלברג, אדלר, אליס ואסג'יוולי) ויישומם של הרעיונות התיאורטיים בהקשר החינוכי (התאמתם לעבודה עם מתבגרים בביה"ס).

15. המחקר הכמותי (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בעקרונות החשיבה המדעית במדעי החברה ובהכרת ייחודיות סגנונות המחקר הכמותי. במסגרת הקורס יירכשו כלים בסיסיים לתכנון וביצוע מחקר חברתי, יילמדו מושגים ותהליכים מרכזיים במחקר הכמותי: איסוף נתונים, הצגתם, ניתוח סטטיסטי של הנתונים ופירושים, ואף העקרונות להערכת טיבו ויעילותו של המחקר.

16. המחקר האיכותני (1 ש"ש)

הקורס יציג את ההנחות והמטרות של המחקר האיכותני בשונה מהמחקר הכמותי-פוזיטיבי. יילמדו מאפייניהן של שש מסורות המחקר האיכותני: מחקר נרטיבי, מחקר פנומנולוגיה, מחקר הרמנויטי, תיאוריה מעוגנת שדה, אתנוגרפיה וחקר מקרה. מסורות המחקר יילמדו תוך כדי תכנון וביצוע מחקר. הסטודנטים יתנסו בחקר סוגיות הקשורות ל"ידע המורה" teacher's knowledge ולתפיסותיו בתחום הדעת שאותו הוא מלמד וכן לסוגיות פדגוגיות הקשורות לתחום דעת זה

מכיוון שידע המורה משפיע על הפרקטיקה שלו בהוראה. חקירת ידע המורה תתרום להבנת מסורות המחקר האיכותי ושיטותיו, ולהבנת תפקידו של ידע המורה בהוראה.

17-18. א. סמינריון מחקרי בחינוך: סוגיות בקשר בין הורים לגורמים במערכת החינוך (2 ש"ש)
הסמינריון יפתח כישורים לתכנון וביצוע מחקרים באופן עצמאי תוך שימוש בעקרונות החקירה ובכלים המקובלים במדעי החברה בכלל ובחינוך בפרט. הלימוד ייעשה תוך התמקדות בתחום הספציפי של אופני מתן משוב להורים על תפקוד ילדיהם בביה"ס. בקורס יילמדו עקרונות כלליים במתן משוב תוך התמקדות בשלושה מרכיבים בולטים: הטיות בהערכה, תקשורת חד-סטריית לעומת תקשורת דו-סטריית והתמודדות עם מצבים בלתי צפויים.

17-18. ב. סמינריון מחקרי בחינוך: זהות אישית ומקצועית של איש החינוך (2 ש"ש)
מטרת הסמינריון היא התנסות בכתיבת מחקר והצגתו בחיבור אקדמי הערוך עפ"י מוסכמות הכתיבה האקדמית. המחקר יכלול מרכיב תיאורטי ומרכיב מחקרי. במהלך ביצוע וכתיבת המחקר יפתחו הסטודנטים מיומנויות איתור ואחזור מידע, עיבוד מידע והצגתו לקוראים אחרים. הסטודנטים יכירו את מתודת המחקר האיכותנית (בעיקר נרטיבים – סיפורי חיים), ואת הכלים האופייניים לה, ותעשה בם שימוש לצרכי המחקר. הסטודנטים יכירו את המושגים הרלבנטיים לתחום חקר איש החינוך, כמו- המושגים "חקר נשים" "חקר התפתחות המורה", ומושגים נוספים רלבנטיים, מבחינה תיאורטית ומבחינת יישומם המעשי בתחום החינוך. הקורס יאפשר מפגש עם מחקרים ותיאוריות חדשניות, כמו תפיסות עולם, בעיות ודילמות הקשורות למצב המורה בכלל, ולמורה כאישה בפרט.

ב. קורסים בחינוך מיוחד (סה"כ 26 ש"ש)

1. ליקויי שפה (1 ש"ש)

דרישת קדם: הקורס התפתחות שפה דבורה וכתובה.
במהלך הקורס ילמדו דרכים לאיתור כשלים בתחומים השונים של השפה: פונולוגי, מורפולוגי, תחבירי ופרגמאטי כפי שבאים לידי ביטוי בשנים הראשונות להתפתחות. תובהר האבחנה בין ליקוי שפתי הבא לידי ביטוי בקשיים בהבנת השפה לבין ליקוי המתבטא בקשיים בהבעת שפה. תיבחן השפעתם של גורמים שונים: תורשתי, סביבתי על התפתחות לקות שפתית. ילמד הקשר בין לקות שפתית לבין לקות בתהליכי קריאה (רכישה והבנה) ויוקנו דרכי התערבות מותאמות בשלבי התפתחות שונים.

2. הערכת לומדים בעלי לקויות למידה ויצירת תכנית חינוכית מותאמת (1 ש"ש)

קורס זה מהווה המשך לקורס 'לקויות למידה: הגדרות, אפיונים והתאמת הסביבה הלימודית'. בקורס הנוכחי שני מוקדים: הקניית כלים סטנדרטיים לאבחון והערכה של סגנונות למידה ולקויות שונות, הכרת דרכים להתערבות ושיקום במסגרת הכיתה ובעבודה פרטנית. בקורס ילמדו אבחונים מקובלים לאיתור סגנון למידה, מנגנוני התפיסה ולקויות ספציפיות: דיסלקציה, דיסגרפיה, דיסקלקוליה והפרעת קשב וריכוז. יילמדו עקרונות מנחים לבניית תכנית התערבות מתאימה ודרכים להערכת התקדמותו של הלומד.

3. תנועה אל ומעבר למגבלה (1 ש"ש)

קורס זה יועבר כסדנא. באמצעות התנועה יעמיק הסטודנט את ההבנה והמודעות הגופנית ביחס לעצמו ולגופו. יפתח רגישות והכרות ל"שפת גוף", תוך זיהו "שפת הגוף" הייחודית לו והשפעתה על הדימוי העצמי ועל התקשורת הבין אישית. במהלך הקורס יילמד הקשר בין הגוף לנפש תוך הדגשת השפעת המצב הגופני והנפשי על יכולת הלמידה. בעזרת משחקי הדמיה ותנועה יתנסו הסטודנטים במצבי מגבלה גופנית ובהשפעתם על שפת הגוף ועל חוויות התנועה, המשחק והלמידה.

4. לקות שמיעה (1 ש"ש)

בקורס זה, המשלב בין תיאוריה לחוויה, יתוודעו הסטודנטים למורכבות לקות השמיעה והשפעותיה על כל תחומי ההתפתחות: הרגשי- חברתי, קוגניטיבי, ידע עולם והישגים אקדמיים, תקשורתי והיבטים משפחתיים.
בקורס ידונו הדרכים, הדגשים וההנגשה בתהליך חינוכו והעצמתו של התלמיד לקוי-השמיעה, לשם מיצוי הפוטנציאלים הגלומים בו. הסטודנטים יתנסו בחוויות היכולות לעזור להם להבין את חוויית לקות השמיעה. כמו כן, יבדקו דרכים וירכשו כלים לשיפור ופיתוח יכולות ההוראה בכיתה בה לומדים תלמידים ליקויי שמיעה.

5. חינוך וטיפול באמצעות בעלי חיים (1 ש"ש)

במהלך קורס זה תילמדנה האפשרויות הגלומות בהיווצרות קשר משמעותי בין אדם לחיה. תידון תרומת הקשר למצבם הפיזי, הנפשי והחברתי של ילדים בכלל ושל ילדים עם קשיים בתחום הרגשי בפרט. ידונו מאפייני בע"ח שונים וסוג הקשר שניתן ליצור עימם. כמו כן, יוקנו כלים מעשיים בסיסיים בתהליך שילוב בעלי-חיים בעבודה עם ילדים בעלי צרכים מיוחדים בכלל ועם ילדים בעלי קשיים בתחום הרגשי בפרט. פיתוח הבנה בהתאמת הפעילות למטרות. במהלך הקורס יוצגו תיאורי מקרה מהספרות וממחקרים המלמדים על שיטות עבודה בשילוב בע"ח. בנוסף נלמד עקרונות בגידול ובתחזוקת בע"ח בפינת החי.

6. התמודדות עם קשיי התנהגות (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהכרת המרכיבים השונים המשפיעים על התנהגות תלמידים בכיתה. הקורס יקנה ידע תיאורטי ויישומי בהליכים ועקרונות התנהגותיים כדרך עבודה עם תלמידים מאוכלוסיות שונות (חינוך מיוחד ורגילה). הקורס יעניק לסטודנט מיומנויות וכלים יישומיים לשימוש במסגרות החינוך.

7. התפתחות חושית-תנועתית תקינה ולקויה (1 ש"ש)

הקורס 'התפתחות חושית-תנועתית תקינה ולקויה' יעסוק בהתפתחות הגופנית, בפעילות המוטורית, בהתנסות החושית ובאינטגרציה הסנסו-מוטורית של הילד. אלה מהווים תשתית להתפתחותו התקינה ומשפיעים על תפקודיו במגוון תחומים. במהלך הקורס נסקור את רצף ההתפתחות התקינה ובמקביל את רצפי הפגיעות בהתפתחות ובתפקוד בהיבטים חושיים-תנועתיים. נכיר מגוון פרופילים תוך הצגת תפקודים מגוונים בחיי היומיום לצורך איתור מוקדם. בהמשך יצגו דרכים להתערבות לצורך קידום מיומנויות חושיות ותנועתיות הן בתחום התקינות והן בתחום החריגות.

8. הוראה מותאמת בעברית (1 ש"ש)

קורס זה יעסוק בתלמידים עם קשיי קריאה וכתובה - זיהוי הגורמים, הקשיים ודרכי הטיפול בהם. בקורס יוצגו אבחוני קריאה פורמאליים ובלתי פורמאליים, שיטות מאושרות להוראת קריאה לאוכלוסיות שונות ואסטרטגיות טיפול בקשיי קריאה וכתובה. כמו כן, במהלך הקורס הסטודנטים ילמדו כיצד לפתח כלים דידקטיים לעבודה עם תלמיד מתקשה בקריאה ובכתובה ויגבשו עמדה אישית ושיקולי דעת בבחירת דרכי הוראה מותאמים לתלמיד.

9-10. פרקטיקום וקליניקה באבחון והערכה דידקטית בעברית (2 ש"ש)

קורס זה יעסוק באבחון וטיפול בתלמידים עם קשיי קריאה וכתובה. הלימוד יתבצע בשלבים הבאים: ראשית, הסטודנטים יתנסו בעריכת אבחון לאיתור מוקדי הקושי של תלמיד בעלי צרכים מיוחדים. לאחר מכן, יתנסו בכתיבת דו"ח לסיכום הממצאים העולים מן האבחון, ובקביעת תוכנית טיפולית-לימודית, שלאורה ילמדו את התלמיד לאורך הסמסטר. לקראת תום הסמסטר יערך אבחון מסכם נוסף שיאפשר מעקב אחר התקדמותו של התלמיד. הקורס מלווה בהדרכה צמודה של המרצה, שהינה מאבחנת דידקטית ומורה להוראה מותאמת, וכן של פסיכולוגית שמסייעת בהתמודדות עם קשיים רגשיים.

11. כתיבה ליקויים והוראה מותאמת (1 ש"ש)

קורס זה עוסק בהוראת כתיבה ובהבנת חשיבותה, באבחוני כתיבה, זיהוי קשיי כתיבה ייחודיים של תלמידים והבנת הגורמים להם ובהוראה מותאמת בכתיבה. יושם דגש על קשיים בתחום המוטורי, הלשוני, הקוגניטיבי והפסיכולוגי. יוצגו אבחוני כתיבה שונים ושיטות שונות לטיפול בתחומי הכתיבה השונים- כתב, כתיב והבעה בכתב.

12. ליקויים מנטאליים התפתחותיים (1 ש"ש)

בקורס זה יחשפו הלומדים לסוגיות הכרוכות בהגדרת הפיגור והיכולת להשתנות. יבחנו הגדרות המתמייחסות לרמת התפקוד בהשוואה להגדרות המתמייחסות לפוטנציאל הקוגניטיבי הנמדד ולשאלת היחסיות לקריטריונים תרבותיים וחברתיים. יערך דיון בסוגיות האתיות המייחדות את החנ"מ ובאות לידי ביטוי בשאלת כושר ההשתנות הקוגניטיבית ובהשלכות המעשיות הנובעות מהתשובות השונות לשאלה זו. תיערך הבחנה בין פיגור ראשוני למשני, יוצגו עקרונות טיפול וחינוך ויושם דגש על ההיבטים ההתפתחותיים והכישורים החברתיים הנדרשים בתהליך הכשרתו של הילד המפגר לקראת השתלבותו בחברה.

13. מבוא לשפת הסימנים הישראלית (1 ש"ש)

בקורס זה הסטודנטים יכירו את שפת סימנים המאפשרת יצירת תקשורת עם אוכלוסיית החרשים וכבדי שמיעה. הסטודנטים ירכשו כלים ומיומנות בסיסית בשפת הסימנים הישראלית וילמדו על עולמו של החרש, תרבותו ועל קהילת החרשים בישראל. הסטודנטים יפתחו יכולת הבחנה ושימוש בשפה לא מנואלית (קריאת שפתיים, גיטות והבעת פנים). נושאי הקורס- היכרות וביטוי שלום, פעלים לחיוב ושליה, שאלות ודמויות, מקומות לימוד, מקומות מגורים, המשפחה, ציר הזמן, אירועים ונימוסים, הבית ותוכנו, רגשות ותכונות אופי, המזון, הסביבה שלי, תיאורי הפועל.

14. הוראה מותאמת בחשבון (1 ש"ש)

הוראה מותאמת מתבססת על תהליכים של איסוף מידע, זיהוי מוקדי כוח ומוקדים לחיזוק אצל הלומד תוך הפעלת שיקול דעת של המורה ובניית מטרות ותוכנית התערבות. מטרתו של קורס זה היא להעמיק את הידע המתמטי של הסטודנטים ואת ההבנה במקורות השונים לקשיים ברכישת החשבון. במהלך הקורס ירכשו הסטודנטים כלים לאיסוף מידע על התלמיד המתקשה בחשבון ובבניית תוכנית הוראה התערבותית ומותאמת על פי צרכיו.

15-16. פרקטיקום וקליניקה באבחון והערכה זידיקטית בחשבון (2 ש"ש)

לימודי המתמטיקה בבית הספר היסודי מהווים קושי לתלמידים רבים. מטרת הקורס להקנות לסטודנטים המתעתדים להיות מורים לחשבון ומורים להוראה מותאמת בחשבון, ידע מעשי ועיוני, שיסייע בידיהם להתמודד עם המתקשים בלימודי המתמטיקה בבית הספר היסודי, הן בחינוך הרגיל והן בחינוך המיוחד. הקורס יצייד את הלומדים בכלים ובאמצעי הוראה מגוונים שבהם יוכלו להשתמש בהתאם לצורכי הילד ובהתאם להבדלים האישיים בין תלמיד לתלמיד.

הקורס יעסוק בנושאים מרכזיים בלימוד המתמטיקה: המספרים הטבעיים והאפס, ארבע פעולות החשבון ומוכנות לחשבון.

17. סמינריון חינוכי-דידקטי בחינוך המיוחד: תהליכי למידה ושינוי באוכלוסיות מיוחדות- מחקר ומעשה (2 ש"ש)

מטרת הסמינריון החינוכי-דידקטי להכשיר את הסטודנט להתמודד בהצלחה עם אתגר חינוכי הכולל את הרכיבים הבאים: בחירת נושא להוראה המותאם לאוכלוסיית החינוך המיוחד, אבחון והערכת התלמידים טרם תחילת ההוראה, הוראת יחידת לימוד בת 10 שיעורים ואבחון התלמידים בתום התהליך כדי למדוד את ההתקדמות ואת האפקטיביות של ההוראה. על הסטודנט לקבוע מראש סטנדרטים אובייקטיביים להערכת ההוראה ולהפקת לקחים מהתהליך החינוכי. לבסוף, על הסטודנט לסכם את כל התהליך בעבודה סמינריונית מקצועית ואקדמית, הכוללת רקע תיאורטי נרחב וסיכום תהליך ההערכה המפורט לעיל. עבודה סמינריונית זו משלבת היבטים עיוניים, מחקריים ודידקטיים הקשורים לתחום החינוך המיוחד. הכנת הסמינריון מתבצעת במקביל להתנסות המעשית ומבוססת על תהליכי עבודה המתרחשים בפועל ומוערכים על ידי המדריך הפדגוגי.

18. שימוש בכלים טיפוליים בתנועה בעבודה החינוכית (1 ש"ש)

טיפול באמצעות תנועה הינו טיפול רגשי. הנחת היסוד בטיפול באמצעות תנועה היא כי ישנו קשר ישיר וחזק בין המצב הרגשי והגופני של האדם. מיצב (מבנה) הגוף ואפיוני התנועה של כל אחד משמשים ככלי עבודה; לאבחון, כביטוי רגשי וכבסיס לשינוי. דרך טיפול זו מאפשרת לפרט ליצור קשר בלתי אמצעי, להתחבר לעצמי היצירתי שלו ולכוחותיו ולבטא את עצמו באמצעי הבעה מגוונים.

בקורס זה הבנוי כסדנא ומשלב בין התנסויות חווייתיות ולמידה עיונית, הסטודנטים יתוודעו לעולם ה"תראפיה בתנועה" ולמושגים טיפוליים בסיסיים ויתנסו באפשרויות הגלומות בכלי זה בהיבט האישי והבינאישי.

במקביל, במהלך הקורס הסטודנטים יתנסו בחשיבה טיפולית: יבדקו את הקשר בין עקרונות טיפוליים לסביבה החינוכית ואת הכלים השימושיים לעבודת המורה בכיתה.

19. היבטים פסיכולוגיים וחינוכיים של האמנות (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהעמקת הידע התיאורטי והיישומי בחקר תהליכי טיפול, תוך התבוננות על התהליכים הפסיכולוגיים והאמנותיים, המתרחשים אצל המטופל והמטפל. במסגרת הקורס נסקור גישות תיאורטיות שונות לתיאורי מקרה, תוך התבוננות ביקורתית על המבנה, התכנים ואופן הצגתם. הקורס מאפשר למשתתפיו לנתח תהליכים טיפוליים, להציג אותם בבהירות ובמקצועיות, לקבל ולתת משוב משמעותי.

20. בעיות קשב וריכוז (1 ש"ש)

הקורס עוסק בגורמים להפרעות קשב וריכוז אצל ילדים. במהלך הקורס יתוארו אבחונים ותסמונות שונות של ההפרעה וינתן מידע לגבי שיטות העבודה וטיפולים המיועדים לילדים עם הפרעות קשב וריכוז. בנוסף, תינתן סקירה של המסגרות השונות הקיימות בארץ הנותנות מענה לצרכיו הייחודיים של הילד עם ההפרעה. וידונו אפשרות השילוב של ילד זה.

21. ליקויי תקשורת (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהכרת הקריטריונים והמאפיינים של תלמידים על הרצף האוטיסטי (ASD). הסטודנט ייחשף לחוקרים וממצאי מחקרים עדכניים בתחום לקויות התקשורת. כמון כן, יכיר תיאוריות מרכזיות בתחום החשיבה והתפיסה של תלמידים על הרצף האוטיסטי. ייחשף הסטודנט לשיטות עבודה בסיסיות לעבודה עם תלמידים על הרצף המשולבים בכיתה רגילה והלומדים בכיתות קטנות ובתי ספר לחינוך מיוחד.

22. ביבליותרפיה (1 ש"ש)

הקורס יעסוק ביכולות התרפויטיות הגלומות בטקסט הספרותי. הנחת היסוד של הביבליותרפיה היא שלספרות יש "כוח מרפא". לטקסט הספרותי יש איכויות תרפויטיות, בכוחו לשקף לקורא את עצמו ואת מצבו, לנסח לו את רגשותיו, את שאיפותיו ואת תסכוליו.

הקורס יתמקד בתהליך של יחסי גומלין בין נפש הקורא והיצירה הספרותית, יחסים אשר ניתן להגיע בעזרתם להארה חדשה של הבעיות האישיות, להגברת התובנה, למציאת דרכי התמודדות בשעת משבר ולסייע בצמיחה של האישיות.

23. ניתוח ציורי ילדים (1 ש"ש)

הקורס יעסוק בהעמקת הידע התיאורטי והיישומי בניתוח ציורי ילדים. במסגרת הקורס נסקור גישות תיאורטיות המתמקדות בהתפתחות הציור בקרב ילדים. נכיר גישות שונות המתייחסות לגליטימיות של השימוש בציורים ככלי אבחוני. נלמד כיצד לנתח ציורים שונים (בית, עץ דמות ומשפחה). ניישם את ציורי הקבוצה, פרח ויער לאבחון סוציומטרי בכיתה. נלמד לזהות מצוקות של תלמידים בעזרת ציוריהם על מנת שניתן יהיה לסייע להם בכלי הטיפול באמנות.

24 א. נוירו פסיכולוגיה (1 ש"ש)

תהליכים פסיכוביולוגיים כגון אושר, עייפות, רעב וכדומה משפיעים על עולמו של כל פרט. הבנה בסיסית של תהליכים אלו יכולה להפוך לכלי טיפולי במהלך המפגש מורה-תלמיד. כאשר מדובר בתלמיד בעל לקות, לעולמו של התלמיד מתווספים תהליכים פסיכוביולוגיים שאינם בהכרח קוגניטיביים ואשר זיהויים המוקדם כמו גם בחירת סוג הטיפול, הנם קריטיים לתפקוד והתפתחות הילד. להבנה מעמיקה וליכולת התבוננות וניתוח של הלקות יש יכולת לתרום לצמצום קשיי הילד במפגש הכיתתי, ולתמוך בקשיי משפחתו. כפועל יוצא מהכתוב, יבחנו מספר תחומים רלוונטיים החל מהמאפיינים ההתנהגותיים, הלקות האורגנית שבבסיס התופעה (אזורי מוח, שליחים-קולטנים, גנטיקה-הריון-התפתחות). הטיפול ה"ביולוגי" (תרופות, ויטמינים ותוספי מזון) והטיפול ההתנהגותי. על מנת להעצים את תפוקות הקורס, הצגת רוב התחומים

הנ"ל תתבצע תוך השקתם לאוכלוסיית תלמידים הסובלת מלקויות שונות כגון אוטיזם, חרשות אנוורקסיה חרדה ועוד..

24 ב. פסיכופתולוגיה

במהלך קורס זה ילמדו הסטודנטים מהן הפרעות נפשיות, איך מזהים ומגדירים אותן, מהו הגבול בין "נורמאלי" ל"פתולוגי" וכיצד העולם המדעי מתמודד כיום עם נושא הפרעות הנפש מבחינת זיהוי המחלה והטיפול בה, במקביל להתפתחות הידע הפסיכיאטרי והפסיכולוגי. הקורס יתמקד בהכרת ההפרעות הנפשיות המרכזיות, הכרת הגורמים להן ודרכי הטיפול המרכזיות. בנוסף הקורס יתמקד בהפרעות נפשיות הנפוצות בגיל הילדות וההתבגרות ואשר ניכרות במיוחד בחיי בית ספר.

25. משפחת הילד בעל הצרכים המיוחדים (1 ש"ש)

לקורס שלוש מטרות - הראשונה הקניית ידע על תהליכים והתמודדויות המאפיינים משפחות לילדים עם צרכים מיוחדים. השנייה הכרת הערך המוסף של תפקיד המורה בחינוך המיוחד כשותפה לתהליך אותו עוברת המשפחה, וכמנהלת המובילה צוות חינוכי וטיפולי. והשלישית היא פיתוח רגישות ואמפטיה לקשיי ההורים ויכולת להבין ולהגיב נוכח תסכוליהם. במהלך הקורס יוגדרו מבנים שונים של משפחות, יאופיינו השינויים והשלבים שעוברת המשפחה לאחר הולדת ילד בעל צרכים מיוחדים ובמהלך גידולו. ייבחנו גורמים המשפיעים על תהליכי קבלת הילד בעל הצרכים המיוחדים כחבר במשפחה. יזוהו דפוסי ההתמודדות של בני המשפחה השונים עם קבלת הילד בעל הצרכים המיוחדים. יאותרו גורמים מסייעים וגורמים מעכבים במשפחה ובקהילה. ייערך בירור ביחס לתפקידי המורה בחינוך המיוחד בהתאם לשלבים השונים בהם נמצאים בני המשפחה. יושם דגש על ציפיות ההורים מאיש החינוך, על הקושי להיענות לציפיות אילו ועל ההתמודדות עם קשיי ההורים וביטוייהם.

אוריינות מחשב (חלק מהקורסים הכלליים)

שילוב טכנולוגיות מתקדמות בחינוך המיוחד (1 ש"ש)

במהלך הקורס יכיר הלומד אפשרויות שימוש בטכנולוגיות מתקדמות במסגרות החינוך המיוחד. יוצגו יתרונות השימוש בטכנולוגיות אילו כאמצעי הוראה בעזרתו ניתן לכוון את הילד לקראת למידה עצמאית. הקורס יכלול היכרות, אפיון והתאמת הכלים לאוכלוסיות מתקשות תוך בחינת המיוחד בכל כלי. הלימוד יכלול בחינת הכלים והדרך לשילובם בתוכנית הלימודים.

התנסות מעשית בחינוך מיוחד

ההתנסות המעשית בחינוך המיוחד בנויה כהליך ספיראלי המתקדם לאורך שני צירים. הציר הראשון הוא ציר המוגבלות מהקל אל הקשה. הציר השני נע מעבודה יחידנית לעבודה מערכתית. לאורך שנות הלימודים במקביל ללמידה התיאורטית הכוללת הכרת מאפיינים של אוכלוסיות מגוונות נחשף הסטודנט לדרכי הוראה והתאמות הייחודיות לכל קבוצה. בנוסף לכך נלמדות אסטרטגיות לארגון ותכנון עבודה עם הפרט, ניהול כיתה ועבודת צוות. במהלך ההתנסות המעשית הסטודנטים נחשפים לאוכלוסיות שונות ולדרכי עבודה מגוונות במסגרות החינוך המיוחד.

ההתנסות המעשית מתחילה בשנה א' בסמסטר ב' במסגרת פרויקט "משלבים ומשתלבים" בשלב זה הסטודנטים חונכים בתוך הקהילה תלמידים בעלי צרכים מיוחדים המשולבים בבתי ספר רגילים, הם בונים לכל תלמיד תכנית יחידנית ועובדים אתו מחוץ לכיתה האם. הפרויקט פועל בהדרכה ובלווי מלא של המדריכה הפדגוגית. במקביל הסטודנטים רוכשים ידע והבנה בתהליך תכנון הלימודים בחינוך המיוחד ואסטרטגיות הוראה עם תלמידים בעלי צרכים מיוחדים. בשנה ב' נערכים מפגשים עם הצוות הבין מקצועי, ועם כל אחד ממשלמי התפקיד בתחומים הפרא-רפואיים ודרכי העבודה הייחודיות שלו. הסטודנטים נדרשים לתכנן רצף של יחידות לימוד בתחומי הוראה שונים עפ"י תכנית הלימודים. בשנה ג' ההתנסות מלווה בסמינריון החינוכי-דידקטי המהווה שיא ביצירת הקשר בין התיאוריה למעשה. במסגרת ההתנסות הסטודנטים נדרשים לאבחן את קבוצת ההתנסות ולבנות תוכנית לאור תוצאות האבחון. עליהם ליישם את תוכנית ההתערבות שנבנתה ובסיומה להעריך את הישגי הלומדים.

שנה א'

כאמור ההתנסות בשנה א' (במהלך סמסטר ב') מתקיימת במסגרת פרויקט מיוחד עם תלמידים לקויי למידה המשולבים בבתי ספר רגילים. הסטודנטים נחשפים לכלים, דרכי הוראה, תוכניות לימודים כלליות ופרטניות והם פועלים באופן עצמאי כשהם מלווים ע"י המדריך הפדגוגי.

שנה ב'

במהלך שנה זו הסטודנט מתנסה בשתי מסגרות חינוכיות שונות שמיועדות לתת מענה לתלמידים בעלי צרכים שונים. בשנה זו נדרש הסטודנט להתנסות בתכנון והוראה בקבוצה ובכיתה. **סמסטר א'** - ההתנסות מתקיימת בבתי ספר מיוחדים באוכלוסיית בעלות ליקויים מנטאליים קלים ומורכבים. במסגרת ההתנסות נוספים רבדים חדשים לעבודתו של הסטודנט בבית הספר. הראשון הוא ההיכרות עם הפן הייחודי של בית הספר בחינוך המיוחד ולשם כך הוא משתלב בצוות הפארא רפואי הפועל בבית הספר. הרובד השני הוא העמקת יכולת תכנון הלימודים וההוראה. הסטודנט מתנסה בתכנון ארוך טווח ברצף של יחידות לימוד. **סמסטר ב'** - בסמסטר זה הסטודנט מתנסה עם אוכלוסיות נוספות בחינוך המיוחד. ההתנסות מתקיימת בבתי ספר מיוחדים עפ"י בחירת הסטודנט: באוכלוסיות של שיתוק מוחין (C.P), ליקויי למידה, ליקויי שמיעה וליקויים מנטאליים. הסטודנט מתנסה בתכנון ארוך טווח של יחידות לימוד.

שנה ג'

במהלך שנה זו הסטודנט מתנסה במסגרת אחת לאורך השנה במטרה להכיר ולהתנסות בכל רובדי העבודה שנלמדו עד כה כולל הרובד המערכתי. בנוסף לכך הסטודנט לומד לתכנן ולתעד תהליכי למידה.

ההתנסות מתקיימת בבתי ספר מיוחדים באוכלוסיות הבאות: ליקויי תקשורת ואוטיזם (P.D.D.), הפרעות התנהגות, הפרעות רגשיות, חרשים וכבדי שמיעה.

בשנה זו ההתנסות המעשית מלווה בסמינריון חינוכי-דידקטי, באמצעותו נרקם הקשר בין התיאוריה למעשה. הסטודנטים נדרשים לאבחן את תלמידי קבוצת ההתנסות ולבנות תכנית לאור תוצאות האבחון. עליהם ליישם את תכנית ההתערבות שנבנתה ובסיומה להעריך את הישגי הלומדים.

חלק מהסטודנטים משולבים בבתי ספר במתכונת הדגם השיתופי P.D.S. שילוב זה מעמיק את הקשר והמחויבות שלהם למערכת הבית ספרית ולראייה מערכתית של בית ספר כארגון.